

Uloga županijskog stručnog vijeća u stručnom usavršavanju i profesionalnom razvoju učitelja razredne nastave

UDK: 371.13

Primljeno: 16. 1. 2011.

Stručni članak

Mr. Sanja Basta¹

OŠ 22. lipnja, Sisak
sanja.basta2@gmail.com

Diana Mesić²

OŠ Viktorovac, Sisak
diana.mesic@sk.t-com.hr

Sažetak

Stručno usvršavanje je obvezan dio učiteljskog posla koji se provodi na četiri osnovne razine: individualnoj, školskoj, županijskoj i državnoj. Brojne su prednosti i nedostaci svakog oblika usavršavanja, a svi su oni na putu profesionalnog razvoja učitelja jednako važni i korisni. U radu je prikazan model stručnog usvršavanja učitelja na županijskoj razini (Županijsko stručno vijeće

¹ Sanja Basta je diplomirana učiteljica savjetnica sa završenim poslijediplomskim stručnim studijem Suvremena osnovna škola na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Voditeljica je Županijskog stručnog vijeća učitelja RN Sisak 2, (su)autorica stručnih radova s područja nastave i suradnje s roditeljima, recenzentica nekoliko udžbenika za razrednu nastavu i suautorica priručnika iz prirode i društva. Vanjski je suradnik na Učiteljskom fakultetu u Petrinji.

² Diana Mesić je diplomirana učiteljica savjetnica, voditeljica Županijskog stručnog vijeća učitelja RN Sisak 1. Recenzentica je nekoliko udžbenika za razrednu nastavu i suautorica udžbenika za područje nastave prirode i društva.

učitelja razredne nastave – Grad Sisak) pri čemu veliku ulogu imaju upravo županijski voditelji koji su poveznica između školske i državne razine stručnog usavršavanja učitelja.

Ključne riječi: stručno usavršavanje učitelja, razine stručnog usavršavanja učitelja, županijsko stručno vijeće, profesionalni razvoj učitelja

Uvod

Stručno usavršavanje učitelja, nastavnika, stručnih suradnika, ravnatelja i svih drugih koji su aktivno uključeni u realizaciju odgojno-obrazovnih procesa u hrvatskim osnovnim školama od iznimnog je značenja i pri tome se prepoznaje zajednički cilj – što kvalitetnije i učinkovitije odgajanje i obrazovanje učenika, a time i njegovi poboljšani obrazovni ishodi.

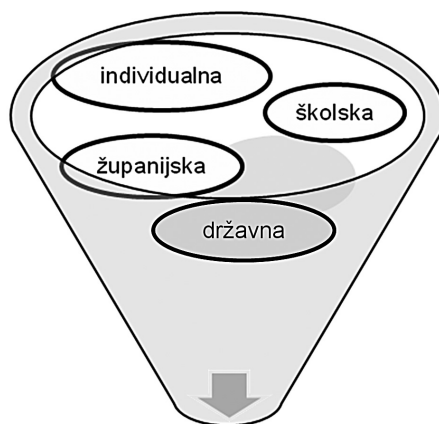
U “Planu razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. – 2010.” (2005.), s ciljem razvijanja “škole po mjeri učenika”, izrađen je Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS) kao osnova za promjene u programiranju i načinu rada u osnovnom školstvu. HNOS uvodi rasterećenje uklanjanjem suvišnih obrazovnih sadržaja. Suvremeni način poučavanja temeljen je na istraživačkoj nastavi, samostalnom i skupnom radu te primjenjivom znanju i vještinama. Za taj značajan i odgovoran posao stručno usavršavanje učitelja moralo je doživjeti promjene – dobiti na suvremenosti i dinamici.

S promjenama se počelo na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava. Osnovna smjernica promjene je podizanje kvalitete i unapređenje sustava odgoja i obrazovanja na svim razinama – od školske do državne. Zavod za školstvo RH (danas Agencija za odgoj i obrazovanje RH) je u lipnju 2006. na temelju zakonskih odredbi Zakona o školstvu Republike Hrvatske donijelo odluku o imenovanjima voditelja/voditeljica županijskih (međužupanijskih) stručnih vijeća u osnovnim školama, tj. za razrednu i predmetnu nastavu. Zadaće voditelja županijskog stručnog vijeća su provođenje i koordiniranje poslova stručnog usavršavanja učitelja u županijama u skladu s programom Agencije o stručnom usavršavanju učitelja. Voditelji su dužni povjerene im poslove obavljati po pravilima struke i u skladu s Planom razvoja sustava odgoja i obrazovanja u RH, HNOS-om i Nacionalnim kurikulumom, te uputama ravnatelja Agencije za odgoj i obrazovanje RH.

Oblici stručnog usavršavanja učitelja – prednosti i nedostaci

Prema Stoll i Fink (2000.), usavršavanje učitelja jest – cjeloživotno učenje, a ujedno i proces i željeni ishod u mijenjanju kulture odgojno-obrazovne ustanove. Najvažniji čimbenik profesionalnog razvoja učitelja i učiteljske profesije (Pastuović, 1999.) je trajno i kontinuirano obrazovanje učitelja, a koje je dio cjeloživotnog obrazovanja učitelja. S obzirom na akceleraciju u proizvodnji spoznaja u pojedinim znanstvenim područjima, podjednako onih povezanih s akademskim disciplinama kao i onih vezanih uz edukacijske znanosti i metodologije, „pravo i obveza je svakog učitelja da sudjeluje u procesu cjeloživotnog učenja“ (Vizek-Vidović, 2005., str. 296).

Na Slici 1. prikazane su četiri osnovne razine stručnog usavršavanja učitelja: individualna, školska, županijska i državna.

Slika 1. Razine stručnog usavršavanja učitelja

RAZINE STRUČNOG USAVRŠAVANJA UČITELJA

Individualno stručno usavršavanje ostvaruje se kroz praćenje i čitanje stručne literature, kroz komunikaciju s učiteljima i stručnim suradnicima o temama koje osnažuju učitelja u procesu poučavanja i učenja, ali i kroz sudjelovanje na seminarima koje je neobvezno (npr. Korak po korak, Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje) i koje si učitelj najčešće sam financira. Školska razina stručnog usavršavanja provodi se redovito i sustavno u školama, pri čemu je značajna uloga ravnatelja – „kao katalizatora koji pripomažu razvoju učitelja“ (Barth, prema Stoll i Fink, 2000., str. 50.). Važno je da škole imaju razvijenu strategiju stručnog usavršavanja (i profesionalnog razvoja) koja se „temelji na analizi specifičnih potreba škole, učenika, nastavnika, roditelja i lokalne zajednice“, te da odrede „jasan cilj, plan i sredstva za ostvarivanje takvog cilja stručnog usavršavanja“ (Milović, 2010., str. 30.).

Nositelji stručnog usavršavanja učitelja na županijskoj razini su županijski voditelji koje je imenovala Agencija za odgoj i obrazovanje, a program rada županijskih vijeća temelji se na iskazanim potrebama učitelja iz škola, ali i prema dogovoru s višim savjetnikom iz AZOO. Državnu razinu stručnog usvršavanja planiraju, programiraju, organiziraju i provode Agencija za odgoj i obrazovanje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (i ostala ministarstva), fakulteti, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje te međunarodne institucije.

Brojne su prednosti i nedostaci svakog oblika stručnog usavršavanja učitelja, a prikazane su u Tablicama 1, 2, 3 i 4.

Tablica 1. Prednosti i nedostaci individualnog oblika stručnog usavršavanja

PREDNOSTI	NEDOSTACI
<ul style="list-style-type: none"> – odabrati temu stručnog usavršavanja prema osobnoj potrebi – veliki izbor literature (s područja pedagogije, psihologije, komunikologije..) u školskim i gradskim knjižnicama – usavršavanje se odvija u vrijeme koje odgovara učitelju 	<ul style="list-style-type: none"> – potrebno je više literature koje se temelje na istraživanjima ili ih sadrže, te literature s više primjenjivih aktivnosti – otežana mogućnost samostalnog financiranja seminara

Tablica 2. Prednosti i nedostaci stručnog usavršavanja na školskoj razini

PREDNOSTI	NEDOSTACI
<ul style="list-style-type: none"> – odabir teme (prema specifičnosti svake škole) koja odgovara potrebama učitelja RN u jednoj školi, odnosno učenika koji polaze određenu školu – svi imaju mogućnost sudjelovati na aktivu kao predavači ili voditelji radionice – učitelji imaju mogućnost sudjelovati na konkretnim sadržajima (radionicama) koje se ostvaruju, a isti mogu biti poticaj za proširivanje obrađene teme – mogućnost rješavanja problema vezanih uz RN 	<ul style="list-style-type: none"> – odabir učitelja – u školama se primjenjuju različiti kriteriji pri odabiru učitelja predavača ili voditelja radionice, što dovodi u pitanje kvalitetu ostvarivanja teme (a time i kvalitetu stručnog usavršavanja) – u dvosmjenskim školama je problem pronalaženje odgovarajućeg termina za održavanje školskog aktiva koje će odgovarati svim učiteljima i njihovoj spremnosti za aktivno sudjelovanje u radu aktiva, u npr. kasnim poslijepodnevnim satima

Tablica 3. Prednosti i nedostaci stručnog usavršavanja na županijskoj razini

PREDNOSTI	NEDOSTACI
<ul style="list-style-type: none"> – sudjelovanje većeg broja učitelja koji dolaze iz različitih školskih sredina – pružanje mogućnosti zadovoljavanja potreba za stručnim temama i načinom rada većeg broja učitelja – teorijska edukacija većeg broja učitelja – izmjena učiteljskih iskustava i primjera dobre prakse – mogućnost sudjelovanja učitelja kao predavača ili voditelja radionice i pritom dobivanje bodova prema Pravilniku o napredovanju... – uvažavanje tema koje predlažu učitelji, te mogućnost odabira kvalitetnog, kompetentnog i renomiranog predavača ili voditelja radionice – kvalitetna vertikalna organizacijska struktura stručnih skupova (MZOŠ-AZOO-ŽSV) – dosljednost u radu ŽSV-a zahvaljujući višegodišnjem imenovanju voditelja od strane AZOO – sudjelovanje većeg broja učitelja u prikupljanju podataka (za istraživanja s područja odgoja i obrazovanja) – redovito provođenje evaluacije s ciljem unaprjeđenja kvalitete rada ŽSV-a 	<ul style="list-style-type: none"> – veliki broj učitelja (60-70) u sastavu ŽSV-a otežava aktivno sudjelovanje učitelja u radu pedagoških radionica i sl. komunikacijskih aktivnosti – nedostatna financijska sredstva za organizaciju i ostvarivanje stručnih skupova – nemogućnost odabira termina održavanja koji će odgovarati svim učiteljima, s obzirom na višesmjenski rad u njihovim školama – problem putovanja i plaćanja putnih troškova učitelja, ako se stručni skup održava u školi koja je udaljenija od škole u kojima učitelj radi i/ili mjesta stanovanja

Tablica 4. Prednosti i nedostaci stručnog usavršavanja na državnoj razini

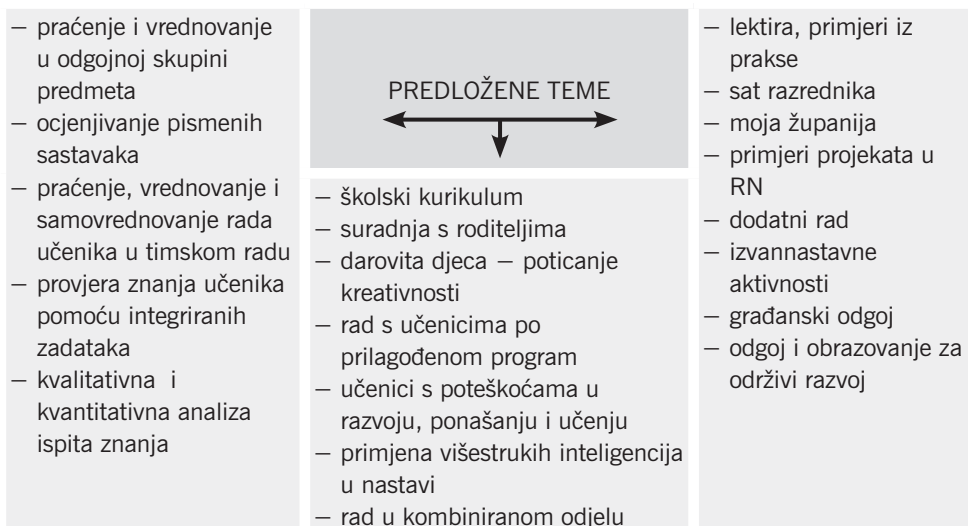
PREDNOSTI	NEDOSTACI
<ul style="list-style-type: none"> – pronalaženje kvalitetnih, kompetentnih i renomiranih predavača – teorijska edukacija većeg broja učitelja – upoznavanje većeg broja učitelja iz drugih sredina i škola – mogućnost komunikacije s nadređenim savjetnicima i službama – dobivanje važnih informacija iz 'prve' ruke – mogućnost sudjelovanja učitelja kao predavača ili voditelja radionice na državnoj ili međunarodnoj razini 	<ul style="list-style-type: none"> – problem putovanja i plaćanja putnih troškova učitelja, te njihovih dnevnica – otežana mogućnost komunikacije i aktivnosti radioničkog tipa, s obzirom na veliki broj prisutnih učitelja – višednevni skupovi/seminari – problem organiziranja nastave odsutnih učitelja i plaćanja svih troškova – višednevnim skupovima učitelj ima mogućnost sudjelovati samo jednom u razdoblju od dvije godine – potreba pravovremenog prijavljivanja na stručni skup, a često i plaćanja kotizacije za prisustvovanje ili sudjelovanje

Prema Senge (2001.), vlastito usavršavanje je sposobnost neprestanog pročišćavanja i produblivanja osobne vizije, usmjeravanja snaga, razvijanja strpljenja i objektivnog spoznavanja stvarnosti. Potreba i obveza je učitelja sudjelovati na svim razinama i u svim oblicima stručnog usavršavanja i svi su oni jednako važni i korisni. U nastavku rada slijedi prikaz stručnog usavršavanja učitelja na županijskoj razini – planiranje i organizacija rada Županijskog stručnog vijeća (ŽSV) Grada Siska. Ovo vijeće ima 130 učitelja razredne nastave čija se edukacija provodi u dva stručna vijeća (Sisak 1 i Sisak 2), s dvije županijske voditeljice.

Planiranje i organizacija rada ŽSV-a grada Siska

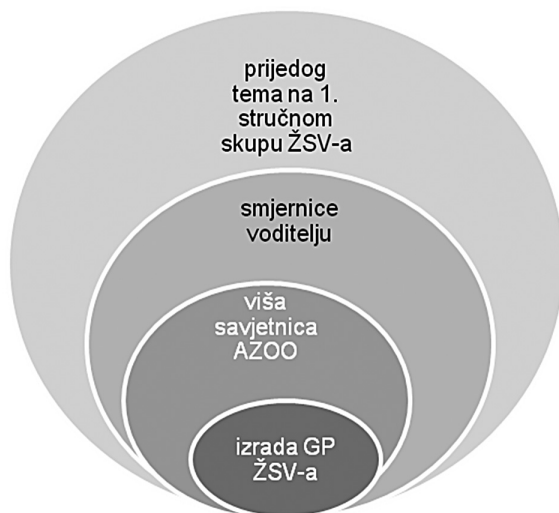
Voditelji županijskih stručnih vijeća, na temelju dogovorenih smjernica s višim savjetnicima u Agenciji za odgoj i obrazovanje i iskazanih potreba učitelja za usavršavanje planiraju teme, način i vrijeme realizacije stručnog usavršavanja u okviru svog vijeća, kroz četiri skupa, za razdoblje jedne školske godine.

Slika 2. Koraci pri izradi Godišnjeg plana i programa ŽSV-a

Na početku svake školske godine, na prvom stručnom skupu ŽSV-a, učitelji iskazuju svoje potrebe za pojedinim temama, u okviru kojih se žele stručno usavršavati i time županijskom voditelju daju smjernice koje on koristi pri izradi godišnjeg programa rada ŽSV-a (Slika 2. Koraci pri izradi Godišnjeg plana i programa ŽSV-a).

Na početku školske godine 2009./2010. učitelji razredne nastave iz ŽSV-a Sisak 1 i 2 predlagali su teme prikazane na Slici 3. (Prijedlog tema za stručne skupove ŽSV u školskoj godini 2009./2010.).

Slika 3. Prijedlog tema za stručne skupove ŽSV u školskoj godini 2009./2010.

Imajući u vidu iskazane potrebe učitelja i naputke više savjetnice iz AZOO-a izrađen je Godišnji program rada u školskoj godini 2009./2010. Pri tome je županijski voditelj ograničen smanjenim financijskim sredstvima, a posljedica je otežano plaćanje honorara predavačima.

Planirane Županijskih stručnih vijeća Sisak 1 i Sisak 2 prikazane su u Tablicama 5 i 6.

Tablica 5. Teme ŽSV Sisak 1

**Teme ŽSV Sisak 1
2009./2010.**

1. Plan i program rada stručnih skupova ŽSV- u školskoj godini 2009./2010.
2. Daroviti učenici – mitovi, pojam i razumijevanje (kreativnost, identifikacija, diferencijacija)
1. Roditeljski sastanak kao skupni oblik suradnje roditelja i učitelja
2. Primjena višestrukih inteligencija u razrednoj nastavi (primjer iz učiteljske prakse)
1. Nastavni kurikulum i ocjenjivanje
2. Prigodne teme – izbjegavanje šablonskog pristupa kreativni primjeri iz prakse
1. Psihologija pozitivnog mišljenja
2. Ostvarivanje metodičkih modela scenarija u kombiniranim razrednim odjelima – organizacija radnog dana u dvorazrednoj – trorazrednoj kombinaciji

Tablica 6. Teme ŽSV Sisak 2

Teme ŽSV Sisak 2
2009./2010.

1. Plan i program rada stručnih skupova ŽSV u školskoj godini 2009./2010.
2. Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj: globalni problemi 21. stoljeća
1. Prilagođeni programi i individualizirani pristup, praćenje i ocjenjivanje učenika
2. Moja županija – projekt u nastavi PD
1. Nastavni kurikulum i ocjenjivanje
2. Praćenje, vrednovanje i samovrednovanje rada učenika
1. Razvoj osobnih, profesionalnih i socijalnih kompetencija
2. Stavovi učitelja prema ilustracijama u čitankama za niže razrede

Iz Tablica 5 i 6 vidljiva je struktura stručnog skupa – teorijsko predavanje iz određenog područja te primjer dobre prakse učitelja praktičara koje žele prikazati svoj uspješan rad i time su na putu svog profesionalnog razvoja koji je kontinuiran i dobrovoljan, ali u osnovi individualan proces.

Na kraju školske godine 2009./2010. provedeno je vrednovanje godišnjeg rada ŽSV-a. Prema mišljenju sisačkih učitelja o stručnim skupovima u organizaciji ŽSV-a, uočeno je da su učitelji zadovoljni načinom planiranja stručnih skupova, odabirom predavača i načinom prezentiranja tema. Učitelji su većinom izrazili pozitivno mišljenje o mogućnosti osobnog sudjelovanja u planiranju godišnjeg sadržaja rada ŽSV-a. Oko 80% učitelja je izrazilo zadovoljstvo odabirom predavača: učitelja praktičara koji su prezentirali primjere dobre prakse te profesorima teoretičarima s Učiteljskog fakulteta i iz drugih odgojno-obrazovnih ustanova. Iako je više od polovine anketiranih učitelja smatralo da bi određene sadržaje kvalitetnije ostvarili kroz rad u radionicama, ipak su istaknuli interakciju s predavačima kao oblik rada koji zadovoljava njihove stručne i profesionalne potrebe.

Zaključak

Vizija cjeloživotnog učenja i neprestanog profesionalnog razvoja zahtijeva učitelja koji će znati kritički razmišljati, koji je osposobljen za refleksiju i evaluaciju, koji zna potražiti ili osigurati preduvjete za razvoj svakog pojedinog učenika te koji zna poticati i podržavati učenike u procesu učenja (Vujičić, 2007.)

Stručno usvršavanje, kao značajan i obavezan dio učiteljskog posla, provodi se na četiri osnovne razine: individualnoj, školskoj, županijskoj i državnoj. Brojne su prednosti i nedostaci svakog oblika usavršavanja i, za svaku od navedenih razina, potrebno je odrediti potrebe i ciljeve, te osmisliti sveobuhvatnu strategiju razvoja

stručnog usavršavanja. Pri tom je vrlo važna uloga županijskih voditelja, koji su poveznica u vertikalni sustavni stručni usavršavanje između školske i državne razine.

Važno je naglasiti da županijski stručni skupovi pružaju mogućnost prikaza i izmjene učiteljskih iskustava i primjera dobre prakse, kao i komunikaciju većeg broja učitelja (koji dolaze iz različitih školskih sredina) o temama koje unapređuju poučavanje učenika.

Vrednovanje provedeno na kraju školske godine 2009./2010. pokazalo je da su učitelji zadovoljni načinom planiranja županijskih stručnih skupova, odabirom predavača i načinom prezentiranja tema. Provedeno vrednovanje je potvrdilo da stručno usavršavanje kroz skupove županijskih stručnih vijeća pridonosi profesionalnom razvoju učitelja jer se temelji na uvažavanju i nadogradnji dosadašnjih znanja i kompetencija učitelja, a cilj mu je poticanje motivacije i odgovornosti za profesionalni razvoj u kontekstu suvremene osnovne škole.

Svi navedeni oblici stručnog usavršavanja (a time i stručno usavršavanje kroz županijska stručna vijeća) imaju značajnu ulogu u osposobljavanju učitelja i stručno ga jačaju za promjene i izazove u hrvatskom odgoju i obrazovanju.

Literatura

- Milović, S. (2010.), Razvoj koncepta stručnog usavršavanja prema profesionalnom razvoju. U: Milović, S. (ur.) Stručno usavršavanje i profesionalni razvoj. Agencija za odgoj i obrazovanje Zagreb, 27. – 36.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH (2005.), Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. – 2010., <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=3135>, 25. 11. 2010.
- Pastuović, N. (1999.), Sustav trajnog obrazovanja učitelja. U: Bežen, A. (ur.) Zbornik Učiteljske akademije Zagreb, 1(1), 41-46.
- Senge, P. (2001.), Peta disciplina u praksi, Principi i praksa učeće organizacije, Zagreb: Mozaik knjiga.
- Stoll, L., Fink, D. (2000.), Mijenjajmo naše škole – kako unaprijediti djelatnost i kvalitetu škola, Zagreb: Educa.
- Vizek-Vidović, V. (2005.), Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
- Vujičić, L. (2007.), Kultura odgojno-obrazovne ustanove i stručno usavršavanje učitelja. Magistra Iadertina, Vol.2, br. 2.

The Role of the County Professional Council in Advanced Training and Professional Development of Class Teachers

Summary

Advanced training is a mandatory part of teacher's job and it is being carried out at four basic levels: individual, school, county and state level. There are numerous advantages and disadvantages of any form of training, and they are all equally important and useful in the course of professional development of teachers. This study presents the model of advanced training of class teachers at county level (County professional council of class teachers – the Town of Sisak), where the very county leaders, who are the link between the school and state level of advanced training of teachers, have a great role.

Key words: advanced training of teachers, levels of advanced training of teachers, county professional council, professional development of teachers